

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

УДК 339(477)«1790»

DOI: 10.31651/2076-5908-2020-2-35-42

ГУБИЦЬКИЙ Любомир Володимирович,
кандидат історичних наук, доцент кафедри
філософії, соціології та політології,
Київський національний торговельно-
економічний університет,
e-mail: lubg@ukr.net
Orcid ID: /0000-0002-8511-6461

ТОРГІВЛЯ МІСТА МАХНІВКА – «МАЛОЇ ВАРШАВИ» 1790-х рр.

Дослідження соціальної картини життя, особливо, в галузі торгівлі стає все більш актуальною. Завданнями статті стали: визначення співвідношення впливів традиційного та індустріального суспільства на становлення міста Махнівка наприкінці XVIII ст.; виявлення значення іноетнічних чинників на промисловість провінційного містечка; дослідження характеру взаємодії місцевих власників і самоврядування з державою. Методологічною основою дослідження стали принципи історизму, об'єктивності, науковості, порівняльно-історичний метод, метод аналізу історичних джерел. За результатами аналізу історичних джерел виявлено, що розмах підприємницьких ініціатив графа П. Потоцького сприяв становленню промисловості, банківської справи, торгівлі, зокрема, ярмарок у Махнівці. Встановлено, що заповненню місцевого ринку високоякісними товарами власного виробництва вдалося досягти розвитку сировинної бази та створенню сприятливих умов для праці іноземних фахівців на заводах і фабриках Махнівки. Зростанню потужностей махнівських підприємств допомагав дешевий і доступний кредит у банківських структурах графа. Досліджено, що за умов банкрутства махнівських банківських структур, вагоме значення для виробничого процесу відігравали державні замовлення. Промисловість міста лише урізноманітнила асортимент товарів, який був представлений продуктами аграрного сектору (рослинництва та тваринництва). Першість серед купців міста вдавалося утримувати євреям, що мали прибуток від передачі в найм приміщень для державних структур, від утримування крамниць та шинків, від винних відкупів, від державних підрядів для забезпечення війська харчами і опаленням. м. Махнівка здобула високий статус серед міст Київської губернії наприкінці XVIII ст. завдяки поєднанню підприємницького хисту її власника, доступу до кредиту, промислового зростанню.

Ключові слова: Київська губернія, Махнівка, торгівля, купці, конкуренція, промисловість

Постановка проблеми. Актуальність теми історії торгівлі визначається важливістю і постійністю вказаної сфери послуг, необхідної у повсякденному житті мешканців міських і сільських населених пунктів. За певних обставин сільські громади перетворювалися на міські. Найбільш вагомою серед обставин, які уможлилювали становлення міста був розвиток торгівлі як основи процвітання населеного пункту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях попередніх поколінь вчених та сучасних дослідників зосереджувалася увага на вивченні як загальних закономірностей функціонування економіки XVIII – XIX ст. в Російській імперії в роботах С. Гулішамбарова [1], Н. Тимочко [2], М. Конотопова [3], С. Сметаніна [4], В. Орлика [5], українських губерніях

Правобережжя – В.Шульгіна [6], Г.Казьмирчука, Т.Соловйової [7]. Розвитку Київській губернії у всіх проявах суспільного, економічного життя присвятили І.Фундуклей [8], Л.Похилевич [9], В.Щербина [10]. Особливостям внутрішньої і зовнішньої торгівлі України та Київщини присвятили свої дослідження О.Гуржій, І.Гуржій [11], І.Донік [12]. Досі актуальною залишається розвідка В.Венгерської щодо кредитно-банківської системи кінця XVIII ст. [13] На значенні збіжжя Київської губернії в чорноморській торгівлі зупинялися О.Гордуновський, О.Гуржій, О.Реєнт [14], Д.Решетченко [15]. Безпосередньо на дослідженні торгівлі повітової Махнівки вчені ще не зупинялися, хоча й здійснювалися спроби дослідити особистісний вимір повсякденного життя Бердичівської, до складу якої місто увійшло з 1840-х років [16]. Тому доречним залишається дослідження контрабанди в Київській губернії наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст.

Метою нашої статті має стати дослідження торгівлі міста Махнівки в 1790-х роках. Зважаючи на вказану мету, можна виокремити наступні завдання: визначити співвідношення впливів традиційного та індустріального суспільства на становлення м. Махнівка; виявити значення іноетнічних чинників на промисловість провінційного містечка; дослідити характер взаємодії місцевих власників і самоврядування з державою.

Методологічною базою дослідження стануть принципи історизму, об'єктивності, науковості, порівняльно-історичний метод, метод аналізу історичних джерел. Такий методологічний інструментарій дозволить застосувати внутрішній потенціал корпусу джерел, які відкладені у фондах Державного архіву Київської області, Центрального державного історичного архіву України у м. Києві, Державного архіву Житомирської області.

Виклад основного матеріалу. Становище провінційного м. Махнівки змінилося у зв'язку із поширенням технічної революції та промислового перевороту XVIII – XIX ст. Власник міста у такій ситуації, здійснив правильний вибір – обрав стратегію розвитку промисловості – місто зростало саме завдяки побудові фабрик і заводів. Серед власників містечка Махнівки були одні з найбагатших людей Речі Посполитої та Російської імперії, особисті уподобання яких визначали життя цілого міста.

Наприкінці століття промислової революції та Великої Французької революції власником містечка на межі Київської губернії став граф Антон Протаназій (Прот) Потоцький (1761 – 1812 р.). Він володів значними маєтностями як в Польщі, так і Україні. По батькові успадкував частину Махнівського ключа. У 1779 р. набув від Радзівілів другу частину Махнівського ключа (весь ключ складався з Махнівки та 13 сіл) у Київському воєводстві. На 1797 р. у володінні П. Потоцького зосереджено м. Махнівку та 14 сіл [17; арк.47].

Нехтуючи звичаями вищої аристократії, граф розпочав відкрито займатися промисловістю, торгівлею та банківською справою. З 80-х рр. XVIII ст. розпочалася діяльність торговельної компанії поміщика П. Потоцького [18; 318]. Його торгова компанія почала займатися не тільки закупівлею й постачанням збіжжя в чорноморські порти, володіла власними кораблями. Вона здійснювала торгівлю з Єгиптом, Іспанією та Францією. У ці країни постачали хліб судна «Україна», «Польща», «Подолія», «Город Ямполь», «Св. Прот» та ін. [19; 212]

Особливо активно розгорнув свою діяльність граф у Махнівці, яка була його головною садибою. Як дбайливий батько, звів будинок і влаштував парк. Його турботами створено банківську контору, яка обслуговувала Дубенські і Львівські контракти. Потоцький організував підприємства, а заходами запрошених ним фабрикантів, працею здібних ремісників з Німеччини, Чехії та Франції виготовлялися сукна, капелюхи, ковдри, панчохи, тасьма, перкаль, паперові табакерки, візки і меблі, відкрив крохмальну фабрику, броварню й аптеку, забудував містечко кам'яницями. П.Потоцький виявився підприємцем із усвідомленою соціальною корпоративною відповідальністю. На заклик сейму 1790 р. махнівські заклади пожертвували продукцію на потреби польського війська. З огляду на відсутність у місті костюлу Прот Потоцький призначив на храм будинок одного зі складів, придбав для нього ікону св. Яна Непомуцена пензля Ф.Смуглевича і 4 травня 1794 р. виділив значний фондус.

За часів Прота Потоцького Махнівка, навіть отримала назву „малої Варшави” і „мурованої”. Статус Махнівки змінився не в останню чергу й тому, що граф став Київським воєводою в 1791 р. На прохання Потоцького Станіслав Август надав місту привілей (від 6 серпня 1791 року) на два 4-тижневі ярмарки на рік та торги в понеділок і п'ятницю щотижня, де пізніше серед багатолюдного натовпу можна були почути різні іноземні мови, зокрема, англійську, фламандську, німецьку, французьку [20; 879]. Для адміністрування Махновським маєтком Потоцький використовував молодих, талановитих людей, яким допомагав після одруження та під час створення власних господарств. Власним коштом вислав молодь для вивчення банківської справи до Англії та Голландії.

У розлогих степах між Махнівкою і Самгородком у т.зв. колонії Михайлин П.Потоцький оселив 1791 р. німецьких протестантів-менонітів. З ними пов'язане виробництво в Махнівському маєтку молочних продуктів, особливо сирів. Також Потоцький запровадив у своїх володіннях розведення іспанських овець, вовна яких дуже цінувалася у виробництві сукна.

Відгомін французьких революційних подій та поділів Речі Посполитої відобразилися на справі життя графа. Лише після поділів Потоцький частково відновив свою фінансову та торговельну діяльність. Особливої уваги надавалося провідній галузі промисловості, у якій найбільший вплив мав промислова революція – текстильній.

Таблиця № 1. Махнівські фабрики на 1797 р. [21; арк. 16]

Власник і населений пункт	Назва фабрик, стан	Матеріали для них використовуються, з власних продуктів чи куповані	Вартість речей зі складу виробника
Таємного радника графа Прота Потоцького Махнівка	Суконна фабрика створена в 1786 р.	Матеріали закупаються в різних губерніях і містах. Виробляється сукна до 1000 штук	Продаж здійснюється від 90 копійок до 3 карбованців
Таємного радника графа Прота Потоцького Махнівка	Панчішна фабрика створена в 1791 р.	Матеріали потребляються и закупаються в різних губерніях і містах. Виготовляють різного сорту панчохи і чекчири панчо до 400 дюжин, чекчир до 150	Продаж панчіх від 60-ти копійок до 2-х карбованців і чекчири від 6 карбованців до 15 ти карбованців
Таємного радника графа Прота Потоцького Махнівка	Каретна та візочна фабрика створена в 1791 р.	Матеріали використовують з кушених продуктів тутешніх та іноземних земель	Продаж карет і візків від 70 до 400 червінців
Таємного радника графа Прота Потоцького Махнівка	Завод пивоварний створений в 1786 р.	Використовуються покупні продукти, виварюють 3000 бочок, кожна бочка ємністю 10 відер	Ціна кожної бочки один карбованець сімдесят п'ять копійок
В місті Махнівка	Типографія створена в 1792 р.	Матеріали купуються у різних місцях. Скільки виготовити можна продукції невідомо, оскільки роботи немає	
В місті Махнівці	Горілки (рос. – водки) французької і солодкої фабрики, створена в 1792 р.	Продукти купуються, виготовляють в рік 750 відер і більше	Продаж за кожне відро по 6-ти карбованців

На 1795 р. граф Прот Потоцький заснував у Махнівці також полотняну (рос. – холстяная) фабрику, цегельний завод. Для забезпечення промисловості фахівцями в тому ж 1795 р. графом Протом Потоцьким в місті створено училища для юнацтва [22; арк.107зв.]. Тим більше, що у місті вже була технічна база, яка забезпечувала навчальні заклади навчальними посібниками і книгами. Після перемоги Торговицької конфедерації в Махнівці почала діяти друкарня з обладнанням, подарованим С.Щ.Потоцьким. Вже за російської влади в 1803-1804 рр. цією типографією дуже цікавився міністр освіти Завадовський.

Граф Потоцький дбав і ще про одну новітню, прибуткову галузь - шовківництво. У його махновському господарстві на 1798 р. плекалися 200 тутових дерев, яких було чи не найбільше у Київській губернії (разом по губернії 540) і забезпечували сировиною шовковичний завод у Києві [23; арк.68].

Колишній київський воєвода, граф П.Потоцький після поділів Речі Посполитої, прагнучи зберегти свою велику земельну, промислову, підприємницьку власність, зосереджену на Правобережжі, присягнув Російській імперії. Йому було даровано чиновне звання статського радника з правом присутності в Сенаті. Після смерті П.Потоцького його спадкоємці не спромоглися досягнути результатів, як вдавалося старому графові [24; 127]. Але ще однією дуже вагомою причиною лояльної до імперії поведінки стало банкрутство Потоцького.

Майбутні річні розміри заборгованості населення міста Махнівки та повіту (обчислювалися в тисячі карбованців) не йдуть у порівняння із боргами власника Махнівського ключа, одного із співвласників банківської компанії Теппера і Потоцького, які з'явилися внаслідок її банкрутства. Сума заборгованості компанії перед банками Генуї і Голландії дорівнювала 32 338 420 злотим [25; 127].

Банкрутство найбільших польських фінансистів у часи кризи 1789-1793 рр., яке болісно вдарило і по графові Проту Потоцькому, призвели до труднощів місцевого господарства, занепаду банківських контор у Махнівці, посилення тиску кредиторів. У графа Потоцького збанкрутіло шість банків [26; арк.136]. 27 жовтня 1793 року постановою гродненського сейму була створена спеціальна Комісія до розгляду справи банкрутства крайових банків, якою було призначено адміністрацію маєтностей Потоцького. Компетенції Комісії до розгляду справи банкрутства крайових банків не визнала російська влада. За її завданням від 20 серпня 1794 року до 19 лютого 1796 року актив і пасив Потоцького обраховувала спеціально створена Махнівська комісія, у розпорядження якої перейшли всі маєтки Потоцького, проголошені врешті власністю казни та кредиторів. Ця комісія, яка призначила в маєтках своїх адміністраторів, збирала податки й розпродавала майно, задовольнила виключно російських кредиторів. З 1795 р. Махнівка перебувала у власності кредиторів. Зокрема, серед них можна назвати Мазаракі, Борженського, Барановського, Вебера, Жулинського, Собанського, Єфимовича [27; 23].

Брацлавське намісництво створене після Другого поділу Речі Посполитої розміщувало й територію Махнівки. Успіхи промисловості, освіти у володіннях П.Потоцького стали підставою для російської влади 1796 р., яка Махнівку Київської губернії, а також Смотрич Подільської губернії та Богуслав Київської губернії перетворила в містечка [28; 237]. Після нетривалого перебування у складі Брацлавського намісництва, Махнівка та Махнівський повіт входять до складу Київської губернії в 1796 р. В місті Махнівці при переході вказаного повіту від колишнього Брацлавського намісництва до складу Київської губернії за списком про публічні установи (рос. - присутственные места) показано і Магістрат, запроваджений по силі особистого імператорського повеління 22 травня 1795 р. на відкриття Брацлавської губернії. У відгуку махнівського магістрату йшлося, що йому ніяких міських доходів не належить, і тому утримувати себе і існувати не може. Тому цивільний губернатор повелів магістрату документи на створення його представити у вказане правління на розгляд, а до того часу доручено громаді того міста по всім цивільним і кримінальним справам бути у підсудності земського повітового суду, а по поліції у відомстві городничого» [29; 111].

В місті Махнівка 1795 р. налічувалося населення – селян 473 чоловічої статі, 459 жіночої статі, були розміщені дві церкви, костел, два млини, фільварок [30; 22]. В 1797 р. згідно із рапортом Махновського городничого Єфимовича в м. Махнівці мешкали: «іноземні

ремісники, представники греко-російського, католицького і лютеранського віросповідання і серед жителів лічилося міщан чоловічої статі 567, жіночої – 515, дворових чоловічої статі – 236 душ, духовенства чоловічої статі – 6, жіночої – 5 душ. Поселян у власності графа чоловічої статі 542, жіночої 487 душ, іноземців, які проживали за паспортами чоловіків 28, жінок 16, а разом чоловіків 1375, жінок 1195 душ» [31; 107].

У місті на вказаний рік потреби населення обслуговували 4 купці. Але майнове становище купців було чи не найкращим. Так, про виключне становище купців говорить той факт, що громадські установи (рос. – Присутственные места) займали будинок махнівського купця Юзефовича, де знаходився і льох для зберігання грошової скарбниці [32; арк.106]. Тоді коли купецький стан здобував все більші статки, решта населення збільшувала борги. Так, з 1796 по 1797 р. – вказане населення разом із поселянами Махнівського повіту заборгували державі у формі недоїмок – 3736 крб.46 коп. із загальної суми в 162749 крб. 11 к. по всій Київській губернії [33; арк.1].

Задля забезпечення сплати податків, порядку і спокою в Махнівці, влада в якій належала магістрату, земському справнику, городничому, зосереджено в самому місті махнівську штатну команду. Про стан якої та порядок у місті на 1798 р. Київському і Малоросійському генерал-губернатору Олександровичу Беклешову доповідав Махнівський городничий колезький асесор Пантелеймон Єфимович [34; арк.1].

**Таблиця № 2. Відомість про стан Махнівської штатної команди.
Підготовлена 15 червня 1798 р. [35; арк.2]**

№	Чини	По списку перебуває				Вимагається для комплекту	Всього з доодаванням
		Навних здорових	Хворих	У відлучці	Разом		
	Прапорщик на вакансії підпоручника			1	1		1
	Сержант	1			1		1
	Капралів						
	Вершників	1			1		1
	Піших	1		1	2		2
	Рядових						
	Драгун	4	1	3	8		8
	Солдат	17	1		18	2	20
	Барабанщик	1			1		1
	Разом	25	2	5	32	2	34
	Верхових коней	2		7	9		9

Ініціативи графа Потоцького по розширенню промислової бази Махнівки підтримувалися державою і після переходу власності до кредиторів. Держава вимагала виконання замовлень для потреб армії. Зокрема, з Державної мануфактур-колегії в Київське губернське правління надійшло Височайше Його Імператорської Величності повеління, зображене в листі генерал-фельдмаршала графа Миколи Салтикова від 17 лютого 1797 р. до президента цієї колегії дійсного таємного радника, сенатора князя Миколи Юсупова. В листі йшлося, що за табелями про речі для сухопутних військ Його Імператорської Величності Височайше апробованим на обмундирування кінної гвардії і полків кірасирських замість сукна потрібно використовувати кирзу. Але оскільки такої як відомо ніде на фабриках не виготовляється, тому потрібні різних кольорів шерстяні трипи і солдатські капелюхи, які при фабриках суконних можуть вироблятися, то Височайша Його Імператорської величності воля полягала, щоб і для виготовлення цих речей в нетривалому

часі фабрики в зручних місцях були запроваджені [36; арк.1]. 25 травня 1798 р. Махновський городничий колезький асесор Пантелеймон Єфимович рапортував в Київське губернське правління оголошення вказаного указу махнівському фабриканту, який виїжджав з міста через різноманітні купецькі комерції [37; арк.10].

Висновки. Таким чином, торгівля провінційного міста підпадала під вплив природних та антропогенних причин: погодні умови, урожайність злакових, поширення інфекційних хвороб, війни, зникнення держав, банкрутства. Незахищеність інвестицій в промисловість, нерозвиненість страхової справи, заангажованість держави щодо іноземних кредиторів спричиняли процеси стагнації. Аналіз історичних джерел виявив, що протилежна скерованість впливу традиційного та індустріального суспільства призвела до стрімкого становлення, злету міста Махнівки; дозволив виокремити значення іноземних майстрів, фабрикантів на промисловий розвиток повітового містечка Київської губернії; спонукав встановити характер взаємодії власників міста (графа П.Потоцького і кредиторів), органів самоврядування з державою.

Список використаної літератури

1. Гулишамбаров С. Итоги торговли и промышленности России в царствование императора Николая I. 1825-1855 гг. – СПб.: Типография В.Ф.Киришбаума, 1890. – 74 с.
2. Тимочко Н.О. Економічна історія. Навч.-метод. посібник. – К.: КНЕУ, 2001. 216 с.
3. Конотопов М.В., Сметанин С.И. История экономики России. – Москва: Кнорус, 2017. – 352 с.
4. Сметанин С.И. История предпринимательства в России. – Москва, 2002. 196 с.
5. Орлик В. М. Податкова політика уряду Російської імперії в кінці XVIII – середині XIX ст. – 07.00.01. – Історія України, 07.00.02. – Всесвітня історія. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук. – К., 2008. – 33 с.
6. Шульгин В.Я. Юго-Западный край под управлением Д.Г.Бибикова (1838-1853) // Древняя и новая Россия. – 1879. – № 5. – С.5-32; № 6. – С.90-131.
7. Казьмирчук Г.Д., Соловйова Т.М. Соціально-економічний розвиток Правобережної України в першій чверті XIX століття. – К.: Міжнародна фінансова агенція, 1998. – 174 с.
8. Фундуклей И. Статистическое описание Киевской губернии. Ч.1. – СПб.: Изд. И.Фундуклей, 1852. – 578 с.
9. Похилевич Л. Сказания о населенных местностях Киевской губернии. – Біла Церква: Видавець О.Пшонківський, 2005. – 641 с.
10. Щербина В.І. Київ і Київщина на початку XIX віку // Україна. – 1929. Березень-квітень. – Кн.33. – С.54-59.
11. Гуржій І., Гуржій О. Купецтво Києва та Київщини XVII – XIX ст. / Відп. ред. В.А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2013. – 284 с.
12. Донік О.М. Купецтво України в імперському просторі (XIX ст.). – К.: Інститут історії України НАН України, 2008. – 271 с.
13. Венгерська В.О. Формування кредитно-банківської системи на Правобережній Україні (кінець XVIII – початок XX ст.). – К.: Інститут історії України, 1997. – 43 с.
14. Гордуновський О., Гуржій О., Реєнт О. Торгівля в Південній Україні: організація товарообігу та людський потенціал (кінець XVIII – початок XX ст.). – К.: ІІУ НАНУ, 2017. – 155 с.
15. Решетченко Д. В. Хлібна торгівля Правобережної України (1796-1853 рр.). 07.00.01. – історія України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – К.: Інститут історії України, 2009. – 212 с.
16. Костриця М.Ю. Постаті землі Бердичівської: історико-краєзнавчі нариси.: У 2-х тт. – Житомир, 2005. Т.1. – 190 с.
17. Державний архів Київської області (далі – ДАКО). Ф.1. Оп.336. Спр.10. 142 арк. – Арк.47.
18. Торговая промышленность в Новороссийском крае // Журнал МГИ. – 1850. – №2. – С.177-218; №3. – С.313-361.
19. Торговая промышленность в Новороссийском крае // Журнал МГИ. – 1850. – №2. – С.177-218; №3. – С.313-361.
20. Machniwka // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa: Filip Sulimierski i Władysław Walewski, 1884. – Т. V. Kutowa Wola – Malczyce. – S.875-878.
21. ДАКО. Ф.1. Оп.336. Спр.12. 158 арк. – арк.16.
22. ДАКО. Ф.1. Оп.336. Спр.10. 142 арк. – арк.107зв.
23. ДАКО. Ф.2. Оп.3. Спр.445. 74 арк. – арк.68-69.

24. Решетченко Д. В. Хлібна торгівля Правобережної України (1796-1853 рр.). 07.00.01. – історія України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – К.: Інститут історії України, 2009. – 212 с.
25. Решетченко Д. В. Хлібна торгівля Правобережної України (1796-1853 рр.). 07.00.01. – історія України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. – К.: Інститут історії України, 2009. – 212 с.
26. ДАКО. Ф.1. Оп.336. Спр.4. 172 арк. Арк.136.
27. Центральний державний історичний архів України у м. Києві (далі - ЦДІАК). Ф. 484. Оп. 6. Спр. 149. Арк.1-23.
28. Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. Т.7. – Камянець-Подільський, 2006. – 416 с.
29. ЦДІАК. Ф.533. Оп.1а. Спр.51. 200 арк.
30. ЦДІАК. Ф. 484. Оп. 6. Спр. 149. Арк.1-23.
31. ДАКО. Ф.1. Оп.336. Спр.10. 142 арк.
32. ДАКО. Ф.1. Оп.336. Спр.10. 142 арк..
33. ДАКО. Ф. 2. Оп.3. Спр.441.207 арк.
34. ЦДІАК. Ф.533. Оп.1а. Спр.51. 200 арк.
35. ЦДІАК. Ф.533. Оп.1а. Спр.51. 200 арк.
36. ДАКО. Ф.1. Оп.295. Спр.1277. 11 арк.
37. ДАКО. Ф.1. Оп.295. Спр.1277. 11 арк..

References

1. Gulishambarov S. (1890). *Results of trade and industry of Russia during the reign of Emperor Nicholas I. 1825-1855*. Sankt-Peterburg : Tipografiia V. F. Kirshbauma, 74 [in Rus.].
2. Timochko N. (2001) *Economic history*. Kyiv: KNEU, 216 [in Ukr.].
3. Konotopov M., Smetanin S. (2017). *History of the Russian economy*. Moscow: Knorus, 352 [in Rus.].
4. Smetanin, S. I. (2002). *History of entrepreneurship in Russia*. M., 196 [in Rus.].
5. Orlyk V. (2008). *Tax policy of the government of the Russian Empire in the late XVIII - mid XIX centuries*. 07.00.01. History of Ukraine, 07.00.02. World History. Abstract of the dissertation for the degree of Doctor of Historical Sciences]. Kyiv, 33 [in Ukr.].
6. Shulgin V. (1879). Southwest Territory under the control of D.G. Bibikov (1838-1853) // *Ancient and New Russia (Drevniaia i novaia Rossiia)*. 5. 5-32. 6. 90-131. [in Rus.].
7. Kazmirchuk G., Solovyova T. (1998). *Socio-economic development of the Right Bank of Ukraine in the first quarter of the XIX century*. Kyiv: Mizhnarodna finansova ahentsiia, 174 [in Ukr.].
8. Fundukley I. (1852). *Statistical description of the Kyiv province*. Vol. 1. SPb.: Izd. I. Funduklei, 578 [in Rus.].
9. Pokhilevich L. (2005). *Legends about the populated areas of the Kyiv province*. Bila Tserkva: Vydavets O.Pshonkivskyi, 641 [in Ukr.].
10. Shcherbyna V.I. (1929). Kyiv and Kyiv region on the early of the 19th century. *Ukraine / Ukraina*. Berezen-kviten. Book.33, 54-59 [in Ukr.].
11. Gurzhiy I., Gurzhiy O. (2013). *Merchant of Kyiv and Kyiv region XVII - XIX century / Vidp. red. V. A. Smolii*. NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy. K.: Instytut istorii Ukrainy, 284 [in Ukr.].
12. Donik O. (2008). *Merchants of Ukraine in the imperial space (XIX century)*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 271 [in Ukr.].
13. Vengerska V. (1997). *Formation of the credit and banking system on the Right Bank of Ukraine (the end of the XVIII - the early of the XX century)*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy, 43 [in Ukr.].
14. Hordunovsky O., Hurzhiy O., Reient O. (2017). *Trade in Southern Ukraine: organization of trade and human potential (late XVIII - early XX centuries)*. K.: IiU NANU, 155 [in Ukr.].
15. Reshetchenko D. (2009). *Grain trade of the Right Bank of Ukraine (1796-1853)*. 07.00.01. - *History of Ukraine. The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of historical*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy, 212 [in Ukr.].
16. Kostrytsia M.Yu. (2005). *Figures of the land of Berdychiv: historical and local lore essays: In 2 volumes*. Zhytomyr, V.1. 190 [in Ukr.].
17. State Archives of Kyiv region (hereinafter – ДАКО). F.1. Op.336. Spr.10. 142 арк. Арк.47.
18. Trade industry in the Novorossiysk region (1850). *Journal of State Property Ministry/ Zhurnal Ministerstva gosudarstvennyh imushchestv*. N 2. 177-218. N 3. 313-361.318 [in Russ.].
19. Trade industry in the Novorossiysk region (1850). *Journal of State Property Ministry/ Zhurnal Ministerstva gosudarstvennyh imushchestv*. N2. 177-218. N3. 313-361.212 [in Russ.].

20. Machnowka (1884). *Geographical dictionary of the Kingdom of Poland and other Slavic countries*. Warsaw: Filip Sulimierski and Wladyslaw Walewski, 1884. Vol. V: Kutowa Wola - Malczyce. 875-878. 879. [in Polish].
21. DAKO. F.1, op.336, file no. 12, p.16.
22. DAKO. F.1, op.336, file no.10, p.107.
23. DAKO. F.2, op.3, , file no.445. p.68-69.
24. Reshetchenko, D. (2009). *Grain trade of the Right Bank of Ukraine (1796-1853). 07.00.01. - History of Ukraine. The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of historical sciences*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy, 212 [in Ukr.].
25. Reshetchenko, D. (2009). *Grain trade of the Right Bank of Ukraine (1796-1853). 07.00.01. - History of Ukraine. The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of historical sciences*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy, 212 [in Ukr.].
26. DAKO. F.1, op.336, file no.4, p.136.
27. Central State Historical Archive of Ukraine in Kyiv (hereinafter - TsDIAK). F. 484. Op. 6. Spr. 149. Ark.1-23.
28. TsDIAK. F.533, op.1a, file no.51, p. 111.
29. TsDIAK. F. 484, op. 6, file no. 149, p.1-23.
30. DAKO. F.1, op.336, file no.10, p.107-108.
31. DAKO. F.1, op.336, file no.10, p.106.
32. DAKO. F. 2, op.3, file no.441, p.1.
33. TsDIAK. F.533, op.1a, file no.51, p.1.
34. TsDIAK. F.533, op.1a, file no.51, p.2.
35. DAKO. F.1, op.295, file no.1277, p.1.
36. DAKO. F.1, op.295, file no. 1277, p.10.

HUBYTSKYI Lyubomyr, Candidate of sciences (PhD) in History, Docent, Kyiv National university of trade and economics, Department of Philosophy, Sociology and Political Science, e-mail: lubg@ukr.net

TRADE IN THE TOWN OF MAKHNIVKA - “SMALL WARSAW” AT THE 1790–1800

Introduction. *The study of the social picture of life, especially in the field of trade, is becoming increasingly relevant.*

Purpose. *The tasks of this article are the following: to determine the relation of the influences of traditional and industrial society on the formation of the Makhnivka city at the end of the 18th century; to identify the importance of other-ethnic factors on the industry of the provincial town; to study the nature of the interaction of local owners and self-government with the state.*

Originality. *The methodological basis of the study are the principles of historicism, objectivity, scientificity, comparative-historical method, the method of analysis of historical sources.*

Conclusion. *According to the results of the analysis of historical sources, it has been revealed that the scale of Count P. Potosky's entrepreneurial initiatives contributed to the formation of industry, banking, trade, in particular, trade fairs in Makhnivka. It has been determined that the filling of the local market with high-quality own-produced goods managed to achieve the development of the raw material base and the creation of favorable conditions for the work of foreign specialists at Makhnivka's plants and factories. Cheap and affordable credit in the banking structures helped to increase the capacity of Makhnivka enterprises. It has been studied that under the conditions of bankruptcy of Makhnivka banking structures, state orders played an important role in the production process. City industry diversified the product range, which was represented by products of the agricultural sector (crop and livestock). The supremacy among city's merchants was maintained by the Jews, who profited from the lease of premises for state structures, from the maintenance of shops and taverns, from wine farming, from government contracts to provide the army with food and heating. The Makhnivka city gained a high status among the cities of Kyiv Province at the end of the 18th century thanks to a combination of entrepreneurial skills of its owner, access to credit, industrial growth.*

Key words: *Kyiv province, Russian Empire, trade, industrial revolution, merchants.*

Одержано редакцією 22.09.2020
Прийнято до публікації 6.11.2020